

Pokračujeme druhým dílem seriálu článků o venkovské zástavbě, ve kterém se věnujeme problematice dostavby a přestavby venkovských obcí. Po příkladech lidové architektury si všimneme prostých venkovských staveb, které však vytváří místní ráz a charakter kraje.

Chceme později upozornit také na změny v obraze vesnic, které znamenají ztrátu původního rázu a hrozí uniformitou, zaviněnou necitlivostí k prostředí, nekusem i neodborností. Nároky a zvyšování požadavků na kvalitu bydlení jsou sice pochopitelné a žádoucí, avšak nemusí znamenat porušování souladu a původu vesnic.

DÍL 2 – VENKOVSKÉ STAVBY

Síť sídel našeho venkova se tvořila již ve středověku, ve 12. století. I když se z této doby nedochovaly stavby ze spalných materiálů, struktura osídlení zůstala zachována dodnes. Během staletí se však zachovaly mnohé stavby, i když byly upravovány či přestavovány podle vyvíjejících se potřeb obyvatel. Jejich tvář byla ovlivněna jak místními materiály, tak i řemeslnou tradicí jednotlivých krajů. Tak byl docílen jejich charakter, pestrost i svěbytný půvab. Základem pro poznání jedinečnosti místního osídlení, i vývoje jednotlivých domů, jsou historické mapy stabilního katastru, vytvořené většinou začátkem 19. století. O ně se máme opírat při současné přestavbě domů i rozvoje vesnic.

KOJÁKOVICE u Třeboně - jsou vesnickou památkovou zónou se zachovalou historickou strukturou osídlení a udržovanými stavbami selského baroka. Většinu zástavby obce tvoří selské statky s půdorysem ve tvaru písmene U, s vnitřním dvorem, který je dnes zeleným atriem. V současnosti statek splňuje požadavky na vysoký standard bydlení. Průčelí upravené v roce 1899 sice nedodrжуje tektonické principy, ale má působivou členitou výzdobu.

CHANOVICE u Klatov – jsou obcí v podhůří Šumavy, jejíž zástavba v členitém terénu tvoří samostatně stojící domy. Štíhlé jednotraktové obydlí malorolníků a řemeslníků dávají ulici rytmický řád. Pocházejí z přelomu 18. a 19. století. Původně byly roubené, a dodatečně byly vyzdívané ze sbíraného kamene. Jsou štítem orientovaná k ulici, průčelí mají bez ozdob, líčené jsou vápnem. Jsou upravovány pro soudobé požadavky na bydlení, při zachování svého prostého půvabu.
Foto Petr Klásek

DOLNÍ PODLUŽÍ u Varnsdorfu. Podstávkové domy jsou typickými lidovými stavbami severních Čech, které mají svou tradici již od středověku. Přízemí těchto domů je ze zděné a z roubené části. Podstávkou je předsažená konstrukce sloupů, která vynáší podkroví i střešinu. Štít podkroví bývá hrázděný, krytina břidlicová. Štíty také bývají kryty pestrým břidlicovým obkladem. Na snímku je podstávkový dům z roku 1872. Střešní s podkrovními místnostmi byla upravena v roce 1974. Dům je s péčí udržovaný v původním stavu. Foto Jiří Stejskal

JIŘETÍN pod Jedlovou - je obcí, která získala titul Vesnice roku 1998. Podstávkový dům, postavený v roce 1770, je součástí památkové zóny. Dům byl obýván v dřevěných částech patra a přízemí, kde se nacházela světnice s tkalcovským stavem. Ze statických důvodů bylo nutné přestavět celou dřevěnou část domu. Přestavba byla provedena pod dohledem památkového ústavu tak, aby vnější vzhled odpovídal historickému stavu. Nyní je dům obýván v patře a půdních prostorách, v přízemí je zřízena malá galérie. Foto Josef Zoser

VELKÉ KARLOVICE u Vsetína: Původní stavby ve valašských vsích, osadách a pasekách byly dřevěné. Několik prostých roubených obydlí v údolí a na stráních Pluskovce bylo vykoupeno a opraveno bez dostaveb či vnějších změn. Vnitřní prostory byly přestavěny pro využití v cestovním ruchu, při zachování prostého původního rázu. Nabízí se v nich ubytování ve valašských chalupách, umožňující bydlení v krajině.

VLČNOV u Uherského Brodu: Venkovská usedlost v řadové zástavbě s okapovou orientací a s komorou v podkroví je častým typem zemědělských staveb na jižní i střední Moravě. Zděný dům ze začátku 19. století má nad zvýšenými půdními nadezdívkami osazenu sedlovou střechu a prostor pro obilní komoru, větranou okénky. Průčelí je prosté, líčené vápnem, sokl je modrý. Usedlost vlastní obecní úřad a je v ní umístěno místní muzeum obce, proslavené folklorní slavností Jízda králů.

LANŽHOT u Břeclavi: na snímku je jedna z posledních zachovalých podlužáckých selských usedlostí z konce 19. století. Je již přestavěn z pálených cihel, má typickou dispozici ve tvaru písmene L. Vstup do domu je zvýrazněn žudrem s lidovou malbou a mile vítá návštěvníky. Chodba odděluje výmínek od obytné části a ústí na náspi, která je kryta střechou hospodářského traktu. Usedlosti tvořily řadovou uliční zástavbu.

BLATINY u Sněžného: Osada vznikla jako obydlí lesních dělníků na počátku 18. století. Postupem času byla roubená stavení přebudována na zděná, především z kamene. Snímek prezentuje izolovanou usedlost na stráních Vysočiny. Obytná budova má na průčelí vročení 1839, hospodářská stavení jsou postaveny kolem vnitřního dvora. O dům je citlivě pečováno, dostal novou krytinu a obytné podkroví. Stojí v krajině, kterou si oblíbili turisté, sportovci i malíři.

PŘÍKAZY u Olomouce: Jádrem bohaté vesnice tvořily selské usedlosti v řadové zástavbě. Některé měly představený mohutný hanácký žudr. Původně byl z ulice volný vjezd na dvůr, později byl vjezd zastavěn a nad ním byla umístěna buď obilní komora, nebo světnice. Na snímku je stavení i s obytným patrem přestavěné z režných cihel, avšak bez omítky – to prokazovalo zámožnost hospodáře. Průčelí však bylo vyzdobeno římsov a plastickou omítkou ve tvaru vějíře kolem zaklenutých oken.

VLČNOV: Na sokolovně je zachována malba orajícího rolníka a heslo VENKOV JEDNA RODINA. Tato sjednocující myšlenka byla vizí od sokola, muže 28. října, a dlouholetého předsedy vlády Antonína Švehla. Jeho agrární strana se opírala o tradice venkova a jeho význam pro národní obrození, ale i pro demokracii První republiky. Co z ní platí dnes?